

Ενότητα 5

Τα πουλιά που ζούνε
δίπλα μας

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ ΠΟΥ ΖΟΥΝΕ ΔΙΠΛΑ ΜΑΣ

Οι αστικές περιοχές δημιουργούν συγκεκριμένο βιότοπο όπου φυσικά περιβαλλοντικά στοιχεία είτε έχουν αλλάξει αισθητά είτε έχουν απαλειφθεί λόγω της ανθρώπινης δραστηριότητας ή ανθρωπογενών παραγόντων. Προφανώς δεν σημαίνει ότι ένα αστικό περιβάλλον προορίζεται μόνο για ανθρώπινους πληθυσμούς. Μπορούμε στις πόλεις να συναντήσουμε ένα πλούσιο κόσμο ζωντανών οργανισμών από φυτά και ζώα. Από ιστορική σκοπιά, ο πρώτος ανθρώπινος οικισμός είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη της γεωργίας και τη σταδιακή εγκατάλειψη του νομαδικού τρόπου ζωής. Συνήθως, εμφανίζονταν σε περιοχές με ψηλή απόδοση των καλλιεργειών, στις λεκάνες μεγάλων ποταμών με γόνιμο έδαφος. Ένα από τα πρώτα ίχνη γεωργικών δραστηριοτήτων χρονολογείται πριν 11000 χρόνια, από τη 'Γόνιμη Επαρχία της Ημισελήνου', δηλαδή την περιοχή κοντά στις λεκάνες των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη. Λόγω της σταδιακής βελτίωσης στο θέμα της καλλιέργειας εκτάσεων και στη συνέχεια της υπερπαραγωγής τροφίμων, αριθμός αγροτών επιδόθηκε στη βιοτεχνία και στο εμπόριο που κατά συνέπεια επηρέασαν την ανάπτυξη των μεταφορών. Η δυνατότητα εκμετάλλευσης ορυκτών, ως πηγή ενέργειας και η ανάπτυξη της βιομηχανίας έχουν πυροδοτήσει μια δυναμική ανάπτυξη των αστικών περιοχών, την οποία προκάλεσε η εισροή εργατικού δυναμικού στα εργοστάσια. Νέες πόλεις κατέλαβαν διαδοχικά τις γύρω περιοχές, αλλάζοντας τοπίο με την κατασκευή οικιστικής και βιομηχανικής υποδομής.

Πώς καταφέρνουν να επιβιώσουν τα ζώα και ειδικά τα πουλιά σε αυτό το αλλοιωμένο περιβάλλον; Μπορεί να γίνει μνεία σε δυο βασικούς λόγους:

- Η απορρόφηση φυσικού περιβάλλοντος με την ταυτόχρονη υπάρχουσα πανίδα και χλωρίδα (κάποια είδη μπορούν να προσαρμοστούν σε νέες συνθήκες π.χ. είδη που έχουν σχέση με τις εναπομείνουσες πηγές νερού, στην περίπτωση που δεν έχουν υποστεί καίρια τροποποίηση και ρύπανση),
- Η εισαγωγή νέων ειδών στην περιοχή που κατέλαβε και αλλοίωσε ο άνθρωπος.
- Η διαδικασία προσαρμογής των άγριων ζώων σε ανθρώπινους οικισμούς ή της περιοχής γύρω από αυτούς (προσαρμογή ζώων σε ανθρωπογενές περιβάλλον) ονομάζεται συνανθρωπισμός, ενώ η προσαρμογή ειδών άγριων ζώων στη διαβίωση σε συνθήκες αστικού κέντρου ονομάζεται συναστικοποίηση.

Τι ενθαρρύνει τα πουλιά να παραμένουν σε μια πόλη;

- Αφθονία πηγών τροφής ανθρωπογενούς προέλευσης (τροφή στα σκουπίδια, στους σκουπιδότοπους, στα παντοπωλεία και σίτιση απευθείας από τον άνθρωπο).
- Καλύτερες χειμερινές συνθήκες – η θερμοκρασία του αέρα είναι μέχρι και 10°C ψηλότερη, συγκριτικά με αυτή στις γύρω περιοχές. Για θερμόαιμα σπονδυλωτά, όπως τα πουλιά, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, επειδή προσφέρεται η δυνατότητα να περιοριστεί η απώλεια ενέργειας σε σχέση με τη διατήρηση σωστής θερμορύθμισης. Έτσι, η πόλη σχηματίζει τη λεγόμενη 'θερμονησίδα' που απελευθερώνει και κατακρατεί θερμότητα.
- Αφθονία κρυψώνων και τόπων για αναπαραγωγή (τα πουλιά μπορούν να χρησιμοποιούν τα φυσικά γι'αυτά ενδιαιτήματα, όπως δέντρα και θάμνους ή διάφορα στοιχεία αστικής υποδομής).
- Περιορισμένος αριθμός φυσικών θηρευτών.

- Μικρός αριθμός ανταγωνιστικών ειδών.
- Φιλική συμπεριφορά των ανθρώπων προς τα πουλιά (παρά το ότι ίσως προκύψουν κάποια προβλήματα λόγω της παρουσίας τους, όπως περιττώματα ή 'θορυβώδης συμπεριφορά' π.χ. θαλασσόγλαροι και Κοράζινοι).

Μελετώντας τη σχέση των πουλιών με την πόλη, μπορούμε να διακρίνουμε δύο βασικές κατηγορίες:

- πουλιά που ζουν περιοδικά σε πόλη (μεταναστευτικά πουλιά που ξεχειμωνιάζουν, πουλιά που έρχονται σπάνια),
- πουλιά που ζουν μόνιμα σε πόλη (επιδημητικά είδη που ζουν σε πόλη, μεταναστευτικά είδη που έχουν μετοικήσει σε πόλη, πουλιά που διαφεύγουν από τα ζώα θηρευτές τους, είδη που διακινούνται άσκοπα).

ΦΩΤ. 1. ΦΩΛΙΑ ΠΡΑΣΙΝΟΚΕΦΑΛΗΣ ΠΑΠΙΑΣ ΣΕ ΑΣΥΝΗΘΙΣΤΟ ΤΟΠΟ.

ΠΗΓΗ: ΡΙΧΑΒΑΥ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα χαρακτηριστικά κάποιων ειδών τους δίνουν τη δυνατότητα να εγκαθίστανται σε πόλεις, όπως η ευελιξία για εξεύρεση τροφής αλλά και η ευελιξία στην συμπεριφορά τους (θαλασσόγλαροι, κοράκια).

Για πολλά πουλιά που ζουν σε πόλεις, η ομοιότητα των αστικών κατασκευών με το φυσικό, βραχώδες περιβάλλον από όπου προέρχονται αυτά τα πουλιά, είναι πολύ σημαντική (π.χ. για τα περιστέρια των αστικών κέντρων που κατάγονται από τα αγριοπερίστερα)

Είναι ενδιαφέρον το ότι κάποια είδη χωρίζονται σε πληθυσμούς των πόλεων που προτιμούν τις αστικές περιοχές και πληθυσμούς που συγκεντρώνονται σε φυσικές περιοχές. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η Σκαλιφούρτα: ορισμένοι πληθυσμοί επιλέγουν να αναπαραχθούν σε πόλεις ή χωριά, ενώ άλλοι πληθυσμοί σε φυσικές περιοχές.

Επιπλέον παρατηρήθηκε ότι η μακρά παραμονή σε συγκεκριμένες κτιριακές εγκαταστάσεις στις πόλεις, έχει ως αποτέλεσμα όχι μόνο στην αλλαγή των διατροφικών συνηθειών των πουλιών αυτών αλλά και στην αλλαγή συμπεριφοράς τους (π.χ. λιγότερη συστολή) και προκαλεί μορφολογικές και ανατομικές αλλαγές (π.χ. μεγαλύτερα

φτερά, μεγαλύτερες ουρές και μεγαλύτερη καρδιά ως αποτέλεσμα πτήσεων σύντομων αποστάσεων, συχνά κάθετων που απαιτούν περισσότερη ενέργεια).

Η διαβίωση των πουλιών κοντά στον άνθρωπο επιφέρει πολλά οφέλη, αλλά επίσης και προβλήματα, όπως συγκέντρωση μεγάλων πληθυσμών και χαμηλό ποσοστό επιβίωσης λόγω μόλυνσης και ρύπανσης αστικού περιβάλλοντος. Τα πουλιά είναι επίσης εκτεθειμένα σε επιθέσεις αδέσποτων σκύλων και γάτων, καθώς και σε συγκρούσεις με αυτοκίνητα, εναέριες γραμμές παροχής ενέργειας και ψηλά και ανεπαρκώς ορατά εμπόδια.

Αυτοί οι παράγοντες μπορεί να επηρεάσουν σημαντικά το ποσοστό θνησιμότητάς τους. Μέσα σε μια πολυσύνθετη αστικοποιημένη περιοχή, όπου οι μεγάλες γυάλινες επιφάνειες είναι κάτι σύνηθες, όλο και περισσότερα πουλιά χάνουν την ζωή τους, συνθλιβόμενα σε τζάμια, μπαλκονόπορτες, γυάλινες βεράντες ή ηχομονωτικά πετάσματα.

Το οπτικό πεδίο των πουλιών διαφέρει εντελώς από το ανθρώπινο. Αν και ευρύ λόγω των ματιών που βρίσκονται στις δυο πλευρές του κεφαλιού, περιλαμβάνει ένα ευρύ 'νεκρό πεδίο' (δηλαδή η περιοχή εντός του οπτικού πεδίου όπου δεν βλέπουμε επαρκώς ή δεν βλέπουμε καθόλου). Η χωρική όραση των πουλιών είναι πολύ περιορισμένου εύρους (επικαλύπτοντας το οπτικό πεδίο του δεξιού και αριστερού ματιού), δίνοντας τους τη δυνατότητα να βλέπουν τρισδιάστατα και να καθορίζουν τις πραγματικές αποστάσεις από τα εμπόδια αλλά και ανάμεσα στα εμπόδια. Εάν προσθέσουμε σε αυτό την ταχύτητα πτήσης και τη θέα του χώρου πίσω από ένα γυαλί ή την αντανάκλαση του ουρανού επάνω σε αυτό, είναι μια επικίνδυνη παγίδα στην οποία δυστυχώς έχουν πέσει πολλά πουλιά. Τα πουλιά δεν βλέπουν το γυαλί ως εμπόδιο και το κτυπούν με μεγάλη ταχύτητα, πράγμα που για τα μικρά πουλιά μπορεί να σημαίνει ακόμη και αρκετά χιλιόμετρα την ώρα.

Όχι μόνο ο τρόπος με τον οποίο τα πουλιά βλέπουν τον κόσμο, τα οδηγεί σε πορεία σύγκρουσης με το γυαλί. Εξίσου σημαντική είναι και η στρατηγική που ακολουθούν στις μετακινήσεις τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι μεγάλος αριθμός πουλιών που ζουν κοντά στον άνθρωπο ταυτίζονται με τα δέντρα και τους πυκνούς θάμνους. Για τα πουλιά οι κήποι και τα πάρκα μας δεν είναι παρά ένα τροποποιημένο φυσικό περιβάλλον. Χρησιμοποιούν το ίδιο σύστημα μετακίνησης όπως το αληθινό ανάμεσα στα δέντρα, αντιμετωπίζοντας τα φωτεινά σημεία ανάμεσα στα εμπόδια ως ξέφωτα. Δυστυχώς, αυτή η ερμηνεία σε σχέση με ένα κτήριο και το γυαλί αποδεικνύεται μοιραία ως προς τις συνέπειές της. Φυσικά, αυτό δεν συμβαίνει σε όλα τα γυαλιά ούτε καθημερινά. Ωστόσο, Αμερικανοί επιστήμονες απέδειξαν ότι 1 στα 10 νεκρά πουλιά χτυπούν σε κάποιο κτήριο.

Οι επιδιορθώσεις και ανακαινίσεις σε κτήρια που έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια (π.χ. κλείσιμο τρύπων που αποτελούν είσοδο σε φωλιές), δημιουργούν σοβαρό πρόβλημα για είδη που φωλιάζουν σε διάκενα τοίχων.

Κατά συνέπεια, κάποια είδη κινδυνεύουν ακόμη και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε αυτά περιλαμβάνονται τα Πετροχελίδονα, οι Στρούθοι και τα Χελιδόνια.

Άλλοι κίνδυνοι για την υγεία των πουλιών όπως οι Κοράζινοι, οι Κολοιοί και οι Κατσικωρώνες μπορεί να είναι οι ανοικτοί σκουπιδότοποι. Αυτά τα είδη τους χρησιμοποιούν ως τόπους εξεύρεσης τροφής. Οι σκουπιδότοποι αποτελούν μια δυνητική πηγή παθογόνων μικροοργανισμών που δεν είναι επικίνδυνοι μόνο για τα πουλιά, αλλά μπορούν να μεταφερθούν σε άλλα ζώα και σε άλλες περιοχές.

Πώς μπορούμε να αποτρέψουμε τη σύγκρουση πουλιών σε γυάλινες επιφάνειες;

- προβλέποντας το κατάλληλο σύστημα αετωμάτων και γεισωμάτων στο στάδιο σχεδιασμού ενός κτηρίου,
- εφαρμόζοντας γυαλί που αντανακλά την υπεριώδη ακτινοβολία ή καλύπτοντας το με ειδική μεμβράνη,
- χρησιμοποιώντας παραπετάσματα παραθύρων με μαλακή επιφάνεια χωρίς αντανακλαστικά,

- καλύπτοντας το γυαλί με μπογιά τέμπερα που πλένεται (ένα είδος εποχικής διακόσμησης),
- καλύπτοντας τα στόρια και τα παραθυρόφυλλα την άνοιξη και το φθινόπωρο, τις περιόδους δηλαδή που μεταναστεύουν τα πουλιά,
- βάζοντας διακοσμητικά αυτοκόλλητα σε διάφορα σχήματα (η καλύτερη λύση είναι κάθετες λωρίδες ανά 4 εκατοστά ή οριζόντιες ανά 2 εκατοστά).

Οι αποχρώσεις, ο φωτισμός, οι κουρτίνες και τα παραπετάσματα δεν παρέχουν πλήρη ασφάλεια, επειδή δεν συγκρατούν τις αντανάκλασεις πάνω στο γυαλί όταν ο ήλιος είναι χαμηλά στο ουρανό. Αν και τα γεισώματα και τα σκέπαστρα προστατεύουν το παράθυρο από την αντανάκλαση του ουρανού, μερικές φορές, όπως και στην περίπτωση της κάμερας, διασκορπίζουν την αντανάκλαση πάνω στο παράθυρο. Έτσι δεν περιορίζεται ο κίνδυνος για τα πουλιά. Πηγή: <http://jestemnaptak.pl/artykul/szyby-a-ptaki-niewidzialne-zagrozenie#>

Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε τα πουλιά στις πόλεις;

Οι δραστηριότητές μας μπορούν να στηρίξουν διάφορες πτυχές της ζωής των φτερωτών συγκατοίκων μας ανάμεσα σ' άλλα:

- στήριξη ώστε να ικανοποιούνται οι ανάγκες στους σε τροφή (κρεμαστές ταΐστρες, κατασκευή χώρων σίτισης,
- καλλιέργεια οπωροφόρων φυτών σε εσωτερικούς κήπους, σίτιση υδροβίων πουλιών με την κατάλληλη τροφή κλπ.
- εξασφάλιση τόπων φωλιάσματος (τεχνητές ξύλινες φωλιές, κλάδεμα δέντρων και θάμνων),
- περιορισμός της πρόσβασης σκύλων και γάτων (ή άλλων μη φυσικών θηρευτών) σε τόπους διαβίωσης των πουλιών,
- περιορισμός πιθανοτήτων σύγκρουσης με κτήρια (οπτική και ακουστική σήμανση).

Πηγή: Źródło: <http://jestemnaptak.pl/artykul/szyby-a-ptaki-niewidzialne-zagrozenie>

Το παρόν υλικό μεταφράστηκε στα ελληνικά στα πλαίσια του έργου “Seeing the World Through Nature”. Βασίστηκε στο υλικό που παράχθηκε στα πλαίσια του έργου “Empowering Teachers and Pupils for a Better Life Through Nature”, το οποίο τροποποιήθηκε για να είναι κατάλληλο για παιδιά με οπτικές αναπηρίες, με σκοπό την επαφή τους με τον φυσικό κόσμο και τον κόσμο των πουλιών.

Στο έργο συμμετείχαν μη κυβερνητικοί-μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που εργάζονται για την προστασία των πουλιών και είναι μέλη του BirdLife International, της παγκόσμιας ομπρέλας οργανώσεων για τη διατήρηση της φύσης.

Το BirdLife Πολωνίας (OTOP) ήταν ο συντονιστής του προγράμματος ‘Seeing the World Through Nature’, στο οποίο συμμετείχαν επίσης το BirdWatch Ireland, το BirdLife Malta και το BirdLife Cyprus. Η Πολωνική Ένωση Τυφλών (PAB) ήταν ο εταίρος με τον οποίο συνεργάστηκαν οι πιο πάνω οργανισμοί για την προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στις ανάγκες των παιδιών με οπτική αναπηρία.

Το πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μέσω του χρηματοδοτικού προγράμματος Erasmus+.

Το BirdLife Cyprus ιδρύθηκε το 2003 και είναι ο πιο δραστήριος μη-κυβερνητικός, μη-κερδοσκοπικός οργανισμός για την προστασία της φύσης στην Κύπρο. Με γνώμονά μας την επιστήμη, εργαζόμαστε για την προστασία των πουλιών, των βιοτόπων τους και της ευρύτερης βιοποικιλότητας στην Κύπρο, μέσω δράσεων παρακολούθησης, προάσπισης, εκπαίδευσης και εκστρατειών ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης. Περισσότερες πληροφορίες: www.birdlifecyprus.org

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union